

College voor Toetsen en Examens

NEDERLANDSE TAAL REFERENTIENIVEAU 3F

SYLLABUS CENTRAAL EXAMEN MBO

ingangsdatum 1 augustus 2016

Inhoud

1	Voorwoord	3
2	Inleiding	4
3	Uitgangspunten bij het examen	5
4	Niveau 3F	6
5	Lezen	7
6	Luisteren	11
Bijlage 1		
	Integrale tekst uitwerking referentiekader taal en rekenen onderdeel Lezen	14
Bijlage 2		
	Integrale tekst uitwerking referentiekader taal en rekenen onderdeel Luisteren	17

Verantwoording:

© 2016 College voor Toetsen en Examens mbo, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

1 Voorwoord

Deze syllabus bevat de exameneisen voor het centraal examen Nederlandse taal 3F. De syllabus stelt docenten in staat zich een beeld te vormen van wat in dit centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. De syllabus is bedoeld als hulpmiddel voor de voorbereiding op dit examen. De inwerkingtreding van deze syllabus is 1 augustus 2016. De syllabus is van kracht totdat een nieuwe syllabus deze vervangt.

In het Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen (Staatsblad 17 juni 2010, nr. 265) zijn de referentieniveaus vastgesteld en is bepaald dat de referentieniveaus 3F Nederlandse taal en rekenen gelden. In het centraal examen Nederlandse taal zal conform het referentieniveau 3F centrale examinering plaatsvinden voor de vaardigheden "lezen" en "luisteren".

Deze syllabus geeft een toelichting op de examenonderwerpen die centraal geëxamineerd worden. De syllabus kan informatie over een of meer van de volgende onderwerpen bevatten:

- specificaties van examenstof;
- begrippenlijsten;
- bekend veronderstelde voorkennis;
- voorbeeldopgaven;
- toelichting op de vraagstelling.

Overige aspecten die de afname van het centraal examen betreffen, zoals protocollen voor afname, de toegestane hulpmiddelen, regels over aanpassingen voor kandidaten met een handicap, regels voor omzetting van scores in cijfers, de aard, de vorm en de tijdsduur van het examen worden door het College voor Toetsen en Examens bij regeling vastgesteld. Betrokkenen worden hierover tijdig via www.examenbladmbo.nl geïnformeerd.

De functie van een syllabus is docenten in staat te stellen zich een beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Een syllabus is dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat in een centraal examen ook iets aan de orde komt dat niet expliciet is benoemd in een syllabus, maar dat naar het algemeen gevoelen daarvan in het verlengde ligt. Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor de voorbereiding op een centraal examen. Maar hij kan ook behulpzaam zijn voor producenten van leermiddelen, voor toetsconstructeurs en voor nascholingsinstanties.

Drs. P.J.J. Hendrikse
Voorzitter College voor Toetsen en Examens

2 Inleiding

Deze syllabus beschrijft het centraal examen mbo Nederlandse taal Referentieniveau 3F. In het centraal examen Nederlands 3F worden de onderdelen lezen en luisteren geëxamineerd. Voor lezen betreft het alleen het lezen van zakelijke teksten. De onderdelen spreken, gesprekken voeren en schrijven maken deel uit van het instellingsexamen van de instelling (zie regeling Examinering Nederlandse taal: <http://www.wetten.overheid.nl/BWBR0035256>).

De syllabi Nederlandse taal 3F en 2F vertonen grote overeenkomst. Om de leesbaarheid van de syllabi te vergroten en om het gemakkelijker te maken beide syllabi te vergelijken, is gekozen voor eenzelfde opzet en gelijke hoofdstukindeling. De inhoud is identiek waar het kan en specifiek waar dit nodig is.

Het kader voor deze syllabus is het besluit in het staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden van 17 juni 2010, houdende vaststelling van referentieniveaus Nederlandse taal en referentieniveaus rekenen. De beschrijving van de vaardigheden lezen van zakelijke teksten en luisteren van het referentieniveau 3F taal in het *Referentiekader taal en rekenen* zijn onderdeel van dit besluit. Het besluit is gepubliceerd op de site met officiële bekendmakingen van de overheid: <http://www.wetten.overheid.nl/BWBR0027879>.

In de bijlage is de integrale tekst voor lezen en luisteren uit het *Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen* opgenomen. Hier is de complete uitwerking van deze vaardigheden terug te lezen.

In het examen zal voor zover mogelijk worden getoetst wat er voor lezen van zakelijke teksten en luisteren is omschreven in *Referentiekader taal* op niveau 3F. Soms zijn onderdelen om technische redenen niet te toetsen.

3 Uitgangspunten bij het examen

Het *Referentiekader* taal is cumulatief opgebouwd. Dit heeft tot gevolg dat beheersing van referentieniveau 3F inhoudt dat ook het voorgaande referentieniveau voor taal, te weten 2F, beheerst wordt.

De teksten in het centraal examen 3F zijn generiek en derhalve niet beroeps-specifiek. De teksten moeten voor alle doelgroepen en deelnemers uit alle studierichtingen enigermate relevant zijn. De thema's van de teksten zijn van maatschappelijke aard en richten zich op burgerschap en loopbaanontwikkeling. Hierbij kan men denken aan politiek en staatsinrichting, economie, arbeidsmarkt, sociaal-maatschappelijke onderwerpen en aan zaken die te maken hebben met vitaal burgerschap zoals gezondheid, gezondheidsrisico's en leefstijl. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van authentieke teksten.

Het aandeel van de opgaven die lezen en het aandeel van de opgaven die (kijk)luisteren betreffen, zijn beide ongeveer 50%.

4 Niveau 3F

Wat is niveau 3F?

Het centraal examen 3F is gebaseerd op de lees- en luistertaken die bij niveau 3F omschreven worden. Het gaat om het lezen van: informatieve teksten met een hoge informatiedichtheid, instructieve teksten en betogende teksten.

De (kijk)luistertaken op niveau 3F zijn:

- uitleg en instructies over concrete en abstracte onderwerpen kunnen begrijpen;
- in een lange(re) uiteenzetting, beschouwing of betoog de hoofdpunten en onderbouwingen kunnen begrijpen, ook als het onderwerp buiten het vak- of interessegebied ligt en het onderwerp abstract is;
- de meeste gesproken teksten in radio- en televisieprogramma's en ander uitgezonden of opgenomen geluidsmateriaal kunnen begrijpen.

Onderscheid 2F en 3F

De referentieniveaus 2F en 3F onderscheiden zich in de mate van abstractie, nabijheid en complexiteit. Op niveau 2F zijn de onderwerpen concreter en meer vertrouwd dan op niveau 3F. Niveau 3F kent meer complexe teksten, met een hoger abstractieniveau. De taken die bij lezen en luisteren moeten worden uitgevoerd zijn op beide niveaus hetzelfde, te weten begrijpen, interpreteren, evalueren en samenvatten, maar worden bij 3F uitgevoerd bij meer formele, complexere teksten, met een hoger abstractieniveau én met een hoger en abstracter niveau van taakuitvoering.

In paragraaf 5 wordt nader ingegaan op niveau 3F bij lezen en op het onderscheid tussen 2F en 3F bij lezen.

In paragraaf 6 wordt 3F luisteren nader ingevuld en wordt het verschil tussen 2F en 3F bij luisteren besproken.

5 Lezen

In het *Referentiekader taal en rekenen* staat bij de vaardigheid *lezen van zakelijke teksten* op niveau 3F het volgende: "De kandidaat kan een grote variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps) opleiding en van maatschappelijke aard zelfstandig lezen. Hij leest met begrip voor geheel en details."

De leesteksten

De teksten op niveau 3F moeten altijd voldoen aan de volgende tekstkenmerken: Zij zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke opbouw die tot uiting kan komen in het gebruik van kopjes. De informatiedichtheid kan hoog zijn.

Verschillende soorten teksten kunnen in het centraal examen 3F voorkomen:

- Informatieve tekst
Dit kan een uiteenzettende of beschouwende tekst zijn.
Een uiteenzettende informatieve tekst is een tekst waarin op neutrale toon informatie wordt gegeven.
In een beschouwende informatieve tekst wordt een onderwerp van verschillende kanten belicht en worden meningen van verschillende personen/groepen verwoord. Het doel van een beschouwende tekst is de lezer te informeren, zodat de lezer zich een mening kan vormen.
- Instructieve tekst
In een instructieve tekst krijgt de lezer informatie om beschreven handelingen uit te voeren.
- Betogende tekst
Een betogende tekst is geschreven vanuit de overtuiging van de schrijver en heeft het doel de lezer te overtuigen.

Onderscheid 2F – 3F bij het niveau van de teksten:

In onderstaande tabel wordt het niveau van de teksten op 3F nader geduid. Om meer inzicht te geven in niveau 3F en om het verschil met niveau 2F helder te maken, worden beide niveaus vermeld en vergeleken.

2F Lezen	3F Lezen
<ul style="list-style-type: none">• De onderwerpen zijn concreet en alledaags. Teksten kunnen qua onderwerp ook iets verder bij de deelnemer vandaan staan.	<ul style="list-style-type: none">• De tekst kan een ingewikkelde en formele situatie behandelen.
<ul style="list-style-type: none">• De tekst heeft een beperkte hoeveelheid nieuwe informatie.	<ul style="list-style-type: none">• De tekst heeft een hoger abstractieniveau en bevat meer informatie.
<ul style="list-style-type: none">• De tekst bevat veel context waardoor de betekenis van moeilijke woorden uit de tekst af te leiden is.	<ul style="list-style-type: none">• De tekst bevat een grote variëteit in woordgebruik, complexe en samengestelde zinnen en figuurlijk taalgebruik.

<ul style="list-style-type: none"> • De tekst heeft een duidelijke opbouw: begin - middenstuk - slot en maakt gebruik van signaalwoorden. 	<ul style="list-style-type: none"> • In een tekst kunnen diverse relaties aan bod komen zoals oorzaak - gevolg, middel - doel, opsomming etc. en kunnen hoofd- en bijzaken, meningen en feiten, argumenten en drogredenen door elkaar voorkomen.
<ul style="list-style-type: none"> • Voorbeelden van teksten: <ul style="list-style-type: none"> <u>Informatieve teksten</u> <ul style="list-style-type: none"> o alledaags nieuws o standaardformulieren o notities en schematische informatie <u>Instructieve teksten</u> <ul style="list-style-type: none"> o recepten o veelvoorkomende aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen o bijsluiters van medicijnen o brochures van formele instanties <u>Betogende teksten</u> <ul style="list-style-type: none"> o reclameteksten en advertenties o folders o brochures van formele instanties o licht opiniërende artikelen uit kranten of tijdschriften 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbeelden van teksten <ul style="list-style-type: none"> <u>Informatieve teksten</u> <ul style="list-style-type: none"> o voorlichtingsmateriaal o brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik) o krantenberichten en -artikelen o zakelijke correspondentie o ingewikkelde schema's o rapporten <u>Instructieve teksten</u> <ul style="list-style-type: none"> o ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bijvoorbeeld bij onbekende apparaten en procedures <u>Betogende teksten</u> <ul style="list-style-type: none"> o opiniërende artikelen uit dag- en weekbladen of uit meer inhoudelijk specifieke media o ingezonden brieven

De leestaken

De kandidaat kan in het centraal examen 3F drie taken voorgelegd krijgen:

- 1 lezen van informatieve teksten;
- 2 lezen van instructies;
- 3 lezen van betogende teksten.

Bij elke tekst kan getoetst worden of de kandidaat de tekst begrijpt, hem juist interpreteert, de tekst kan evalueren en/of kan reflecteren op de tekst, de tekst kan samenvatten en/of iets kan opzoeken in de tekst, zodanig dat de taakuitvoering op niveau 3F is.

Leestaken 3F in relatie tot leestaken 2F:

In de onderstaande tabel wordt een uitwerking gegeven van de kenmerken van de taakuitvoering bij het begrijpen, interpreteren, evalueren, samenvatten en opzoeken van/in informatieve, instructieve en betogende teksten. Om meer helderheid te verschaffen in het verschil tussen niveau 3F en niveau 2F, worden beide niveaus weergegeven.

2F Kenmerken van de taakuitvoering 3F Kenmerken van de taakuitvoering

<p>Begrijpen</p> <ul style="list-style-type: none"> • de hoofdgedachte van een tekst weergeven • een onderscheid maken tussen hoofd- en bijzaken • relaties leggen tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten • informatie ordenen voor een beter begrip (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) • beeldspraak herkennen (letterlijk en figuurlijk taalgebruik) 	<p>Begrijpen</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekstsoorten benoemen • de hoofdgedachte in eigen woorden weergeven • relaties als oorzaak-gevolg, middel-doel, opsomming en dergelijke begrijpen en herkennen • onderscheid tussen hoofd- en bijzaken, meningen en feiten maken • onderscheid tussen standpunt en argument maken • onderscheid tussen drogreden en argument maken
<p>Interpreteren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • relaties leggen tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis • de bedoeling van tekstgedeelten en/of specifieke formuleringen duiden • de bedoeling van de schrijver verwoorden 	<p>Interpreteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • conclusies naar aanleiding van een (deel van de) tekst trekken • conclusies trekken over de mogelijke intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur, zoals blijkt uit de tekst
<p>Evalueren</p> <ul style="list-style-type: none"> • relaties tussen en binnen teksten herkennen en beoordelen 	<p>Evalueren</p> <ul style="list-style-type: none"> • het doel van de schrijver aangeven • de talige middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken aangeven • de tekst opdelen in betekenisvolle eenheden • de functie van deze eenheden benoemen • de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen • de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen
<p>Samenvatten</p> <ul style="list-style-type: none"> • essentie uit een eenvoudige tekst beknopt weergeven 	<p>Samenvatten</p> <ul style="list-style-type: none"> • essentie in de tekst beknopt weergeven voor anderen
<p>Opzoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> • systematisch informatie opzoeken op internet of in de bibliotheek 	<p>Opzoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> • de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen • de bronnen vermelden • snel informatie vinden in langere rapporten of ingewikkelde schema's

Drogredenen

Bij de kenmerken van de taakuitvoering komt het onderscheid tussen drogrede en argument naar voren. Drogredenen kunnen in vele vormen voorkomen.

Drogredenen zijn argumentatiefouten. Een (be)drogrede is een oneerlijke discussiemethode, een oneerlijke manier om je gelijk te halen.

In het centraal examen 3F kunnen de vijf meest voorkomende soorten drogrede voorkomen:

- 1 Aanval op de persoon
- 2 Misbruik maken van autoriteit
- 3 Overhaaste generalisatie
- 4 Cirkelredenering (standpunt wordt herhaald in het argument)
- 5 Populistisch argument
 - a Publiek bespelen
 - b Beroep doen op meerderheid (Iedereen zegt het, dus is het waar)

Vraagcategorieën bij lezen 3F

De vraagcategorieën die in het examen kunnen voorkomen, zijn rechtstreeks afgeleid van de kenmerken van de taakuitvoering van het referentiekader taal en rekenen: lezen van zakelijke teksten (zie schema hierboven).

6 Luisteren

In het *Referentiekader Nederlandse taal* staat bij de vaardigheid luisteren op niveau 3F het volgende: "De kandidaat kan luisteren naar een variatie aan teksten over onderwerpen uit de beroepsopleiding en van maatschappelijke aard."

De (kijk)luisterteksten

De (kijk)luisterteksten op niveau 3F kunnen een structuur hebben waarbij verbanden niet altijd duidelijk of expliciet worden aangegeven. Er kunnen minder frequente verbindingswoorden worden gebruikt. De informatiedichtheid kan hoog zijn.

Verschillende soorten teksten kunnen in het centraal examen 3F voorkomen:

- Informatieve tekst
Dit kan een uiteenzettende of beschouwende (kijk)luistertekst zijn.
Een uiteenzettende informatieve tekst is een tekst, waarin op neutrale toon informatie wordt gegeven.
In een beschouwende informatieve tekst wordt een onderwerp van verschillende kanten belicht en worden meningen van verschillende personen/groepen verwoord.
Het doel van een beschouwende tekst is de luisteraar te informeren, zodat de luisteraar zich een mening kan vormen.
- Instructieve tekst
In een instructieve tekst krijgt de luisteraar informatie om beschreven handelingen uit te voeren.
- Betogende tekst
Een betogende tekst is gesproken vanuit de overtuiging van de spreker en heeft het doel de luisteraar te overtuigen.

Om de diversiteit van de teksten in het examen te dienen, kunnen er meerdere teksten met een duur van minder dan dertig minuten worden opgenomen. Daar waar langere teksten als bron worden gekozen, kan de langere brontekst in het examen worden opgedeeld in kortere fragmenten. Kandidaten mogen de luisterfragmenten in het examen meerdere malen afluisteren, met de kanttekening dat zij onder tijdsdruk kunnen komen te staan als ze dit te vaak doen.

In het examen worden luister- en/of kijk/luisterfragmenten opgenomen, met naar verhouding meer kijk/luister- dan luisterfragmenten. De subvaardigheid 'luisteren als lid van een live publiek' is moeilijk te operationaliseren in een gestandaardiseerde digitale toets en wordt daarom niet getoetst in het examen. Kijk/luister- en/of luisterfragmenten worden geselecteerd uit verscheidene media.

Onderscheid 2F – 3F bij het niveau van (kijk)luisterfragmenten:

In onderstaande tabel wordt het niveau van de (kijk)luisterfragmenten op 3F nader gedefinieerd. Om meer inzicht te geven in niveau 3F en om het verschil met niveau 2F helder te maken, worden beide niveaus vermeld en vergeleken.

2F Luisteren

3F Luisteren

<ul style="list-style-type: none"> • De teksten zijn informeel of semi-formeel. 	<ul style="list-style-type: none"> • De tekst kan een ingewikkelde en formele situatie behandelen.
<ul style="list-style-type: none"> • De tekst heeft eenvoudig onderwerp met één probleem/dilemma en met een heldere conclusie. 	<ul style="list-style-type: none"> • De tekst heeft een complex onderwerp (met een hoger abstractieniveau) met meerdere dilemma's en meningen.
<ul style="list-style-type: none"> • De tekst bevat concreet taalgebruik, met een enkel 'moeilijk' woord dat wordt uitgelegd of uit de tekst te herleiden is. 	<ul style="list-style-type: none"> • De tekst bevat een grote variëteit in woordgebruik, complexe en samengestelde zinnen en figuurlijk taalgebruik.
<ul style="list-style-type: none"> • Het luisterdoel van de tekst is eenduidig en herkenbaar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het luisterdoel van de tekst moet de leerling na enige analyse zelf kunnen herleiden.
<ul style="list-style-type: none"> • In de tekst wordt informatie en/of mening van een of twee bronnen verwerkt. 	<ul style="list-style-type: none"> • In de tekst kunnen meerdere bronnen ter interpretatie tegen elkaar af worden gezet.

De (kijk)luistertaken

De kandidaat kan in het centraal examen 3F twee taken voorgelegd krijgen:

- 1 luisteren naar instructies;
- 2 luisteren naar radio en tv en naar gesproken tekst op internet.

Bij elk van de taken kan worden getoetst of de kandidaat het fragment begrijpt, hem juist interpreteert, het fragment kan evalueren en/of kan reflecteren op het fragment, het fragment kan samenvatten, zodanig dat de taakuitvoering op niveau 3F is.

(Kijk)luistertaken 3F in relatie tot (Kijk)luistertaken 2F:

In de onderstaande tabel wordt een uitwerking gegeven van de wijze waarop het begrijpen, interpreteren, evalueren, samenvatten kan worden uitgewerkt in het examen. Om meer helderheid te verschaffen in het verschil tussen niveau 3F en niveau 2F, worden beide niveaus weergegeven.

2F Kenmerken van de taakuitvoering 3F Kenmerken van de taakuitvoering

<p>Begrijpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de hoofdgedachte van een tekst weergeven • een onderscheid tussen hoofd- en bijzaken maken • relaties tussen tekstdelen leggen • informatie ordenen voor een beter begrip (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) • indien nodig onbekende woorden afleiden uit vorm, samenstelling of context 	<p>Begrijpen</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekstsoorten onderscheiden en benoemen (informatieve, instructieve en betogende) • onderscheid maken tussen meningen en feiten • onderscheid maken tussen standpunt en argument • de hoofdpunten en onderbouwingen begrijpen in een langere tekst
---	---

<ul style="list-style-type: none"> • beeldspraak herkennen • een relatie leggen tussen tekst en beeld 	
<p>Interpreteren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • informatie en meningen duiden • de bedoeling van de spreker(s) of het doel van de makers van een programma verwoorden 	<p>Interpreteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • de tekst of tekstdelen vergelijken met inhoud uit andere teksten of met andere tekstdelen • conclusies trekken naar aanleiding van een (deel van de) tekst • conclusies trekken over intenties, opvattingen, gevoelens, stemming en toon van de spreker(s) • de bedoeling die de spreker(s) zouden kunnen hebben zoals blijkt uit de tekst, verwoorden • de verbale en non-verbale middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken verwoorden • onderscheid maken tussen drogredenen en argument
<ul style="list-style-type: none"> • Evalueren tekst(deel) of televisie of radioprogramma (of fragment daarvan) verwoorden voor zichzelf en dit oordeel toelichten 	<ul style="list-style-type: none"> • Evalueren een oordeel geven over de waarde en de betrouwbaarheid van de gegeven informatie voor zichzelf en voor anderen • de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen
<ul style="list-style-type: none"> • Samenvatten beknopt weergeven voor zichzelf 	<ul style="list-style-type: none"> • Samenvatten beknopt weergeven voor zichzelf en anderen

Vraagcategorieën bij luisteren 3F

De vraagcategorieën die in het examen kunnen voorkomen, zijn rechtstreeks afgeleid van de kenmerken van de taakuitvoering van het referentiekader taal en rekenen: luisteren (zie schema hierboven).

Bijlage 1

Integrale tekst uitwerking referentiekader taal en rekenen onderdeel Lezen

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Algemene omschrijving Lezen zakelijke teksten	Kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld.	Kan teksten lezen over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling en over onderwerpen die verder van de leerling afstaan.	Kan een grote variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard zelfstandig lezen. Leest met begrip voor geheel en details.	Kan een grote variatie aan teksten lezen over tal van onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard en kan die in detail begrijpen.

Teksten

Tekstkenmerken	De teksten zijn eenvoudig van structuur; de informatie is herkenbaar geordend. De teksten hebben een lage informatiedichtheid; belangrijke informatie is gemarkeerd of wordt herhaald. Er wordt niet te veel (nieuwe) informatie gelijktijdig geïntroduceerd. De teksten bestaan voornamelijk uit frequent gebruikte (of voor de leerlingen alledaagse) woorden.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden in de tekst worden duidelijk aangegeven. De teksten hebben overwegend een lage informatiedichtheid en zijn niet te lang.	De teksten zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke opbouw die tot uiting kan komen in het gebruik van kopjes. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	De teksten zijn complex, en de structuur is niet altijd even duidelijk.
----------------	--	---	---	---

Taken

1. Lezen van informatieve teksten	Kan eenvoudige <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals zaakvakteksten, naslagwerken, (eenvoudige) internetteksten, eenvoudige schematische overzichten.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, waaronder schoolboek en studieteksten (voor taal en zaakvakken), standaardformulieren, populaire tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden), en het alledaagse nieuws in de krant.	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals voorlichtingsmateriaal, brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik), teksten uit (gebruikte) methodes, maar ook krantenberichten, zakelijke correspondentie, ingewikkelde schema's en rapporten over het eigen werkterrein.	Kan <i>informatieve</i> teksten met een hoge informatiedichtheid lezen, zoals lange en ingewikkelde rapporten, en gecondenseerde artikelen.
2. Lezen van instructies	Kan eenvoudige <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals (eenvoudige) routebeschrijvingen en aanwijzingen bij opdrachten (uit de methode).	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals recepten, veel voorkomende aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen, en bijsluiters van medicijnen.	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bij onbekende apparaten en procedures.	

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
3. Lezen van betogende teksten	Kan eenvoudige <i>betogende</i> teksten lezen, zoals voorkomend in schoolboeken voor taal- en zaakvakken, maar ook advertenties, reclames, huis- aan huisbladen.	Kan <i>betogende</i> vaak redundante teksten lezen, zoals reclameteksten, advertenties, folders, maar ook brochures van formele instanties, of lichte opiniërende artikelen uit tijdschriften.	Kan <i>betogende</i> teksten lezen, waaronder teksten uit schoolboeken, opiniërende artikelen.	Kan <i>betogende</i> teksten lezen, waaronder teksten met een ingewikkelde argumentatie, of artikelen waarin de schrijver (impliciet) een standpunt inneemt of beschouwing geeft.

Kenmerken van de taakuitvoering

Techniek en woordenschat	Kan teksten zodanig vloeiend lezen dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat Kent de meest alledaagse (frequente) woorden, of kan de betekenis van een enkel onbekend woord uit de context afleiden.	Op dit niveau is de woordenschat geen onderscheidend kenmerk van leerlingen meer. De woordenschat van de leerling is voldoende, om teksten te lezen, en wanneer nodig kan de betekenis van onbekende woorden uit de vorm, de samenstelling of de context afgeleid worden.		
Begrijpen	Herkent specifieke informatie, wanneer naar één expliciet genoemde informatie-eenheid gevraagd wordt (letterlijk begrip). Kan (in het kader van het leesdoel) belangrijke informatie uit de tekst halen en kan zijn manier van lezen daar op afstemmen (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven. Maakt onderscheid tussen hoofden bijzaken. Legt relaties tussen tekstdelen (inleiding, kern, slot) en teksten Ordent informatie (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) voor een beter begrip. Herkent beeldspraak (letterlijk en figuurlijk taalgebruik).	Kan tekstsoorten benoemen. Kan de hoofdgedachte in eigen woorden weergeven. Begrijpt en herkent relaties als oorzaak-gevolg, middel-doel, opsomming e.d. Maakt onderscheid tussen hoofden bijzaken, meningen en feiten. Maakt onderscheid tussen standpunt en argument. Maakt onderscheid tussen drogreden en argument.	Maakt onderscheid tussen uiteenzettende, beschouwende of betogende teksten. Maakt onderscheid tussen argumenten: objectieve vs. subjectieve argumenten, en onderscheidt drogreden van argument. Herkent argumentatieschema's Herkent ironisch taalgebruik.
Interpreteren	Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan.	Legt relaties tussen tekstuele informatie en meer algemene kennis. Kan de bedoeling van tekstgedeeltes en/of specifieke formuleringen duiden. Kan de bedoeling van de schrijver verwoorden.	Trekt conclusies naar aanleiding van een (deel van de) tekst. Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.	Kan een vergelijking maken met andere teksten en tussen tekstdelen. Kan ook impliciete relaties tussen tekstdelen aangeven. Herkent persoonlijke waardeoordelen en interpreteert deze als zodanig.

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Evaluëren	Kan een oordeel over een tekst(deel) verwoord	Kan relaties tussen en binnen teksten evalueren en beoordelen.	Kan het doel van de schrijver aangeven als ook de talige middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan de tekst opdelen in betekenisvolle eenheden, en kan de functie van deze eenheden benoemen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen. Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.	Kan argumentatie analyseren en beoordelen. Kan een tekst beoordelen op consistentie. Kan taalgebruik beoordelen.
Samenvatten		Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten.	Kan een tekst beknopt samenvatten voor anderen.	Kan van een tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.
Opzoeken	Kan informatie opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken, zoals woordenboeken, telefoongids e.d. Kan schematische informatie lezen en relaties met de tekst expliciteren.	Kan systematisch informatie zoeken (op bv. het internet of de schoolbibliotheek) bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.	Kan de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen, vermeldt bronnen. Kan snel informatie vinden in langere rapporten of ingewikkelde schema's.	

Bijlage 2

Integrale tekst uitwerking referentiekader taal en rekenen onderdeel Luisteren

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Algemene omschrijving Luisteren	Kan luisteren naar eenvoudige teksten over alledaagse, concrete onderwerpen of over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling.	Kan luisteren naar teksten over alledaagse onderwerpen, onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de leerling of die verder van de leerling af staan.	Kan luisteren naar een variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps) opleiding en van maatschappelijke aard.	Kan luisteren naar een grote variatie aan, ook complexe, teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard, die ook abstracte thema's kunnen behandelen.

Tekstkenmerken

Lengte	Teksten zijn niet lang: luisterduur is 5-10 minuten.	Langere teksten: luisterduur tot ongeveer 20 minuten komt voor. Meer kan, mits er enige mate van interactie mogelijk is (zoals vragen stellen).	Lange teksten komen voor, luisterduur kan 30 minuten en meer zijn, ook als er geen interactie mogelijk is.	De tekstlengte luisterduur doet er niet meer toe.
Opbouw	De teksten hebben een eenvoudige structuur. De informatie is herkenbaar geordend, met een duidelijk gebruik van verwijs-, verbindings- en signaalwoorden. De teksten hebben een lage informatiedichtheid doordat bijvoorbeeld informatie vaak herhaald wordt.	De teksten hebben een heldere structuur. Verbanden en denkstappen worden duidelijk aangegeven. De teksten kunnen redelijk informatiedicht zijn.	De teksten hebben een structuur waarbij verbanden niet altijd duidelijk of expliciet worden aangegeven. Er worden minder frequente verbindingswoorden gebruikt. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	Zie niveau 3- geen specifieke kenmerken op dit niveau.

Taken

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
1. Luisteren naar instructies	Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om taken of handelingen uit te	Kan uitleg en instructies over concrete onderwerpen begrijpen.	Kan uitleg en instructies over concrete en abstracte onderwerpen begrijpen.	Kan complexe uitleg en langere instructies begrijpen.
2. Luisteren als lid van een live publiek	Kan de hoofdlijn begrijpen van korte informatieve, instructieve en betogende teksten met een duidelijke structuur en voldoende herhaling. Kan een eenvoudig, voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.	Kan een helder gestructureerde voordracht, toespraak of les begrijpen over vertrouwde onderwerpen binnen het eigen vak- of interessegebied. Kan een voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.	Kan in een lange(re) uiteenzetting, beschouwing of betoog de hoofdpunten en onderbouwingen begrijpen, ook als het onderwerp buiten het vak- of interessegebied ligt en het onderwerp abstract is.	Kan de meeste voordrachten, discussies en debatten zonder moeite begrijpen.
3. Luisteren naar radio en tv en naar gesproken tekst op internet	Kan hoofdpunten van korte en duidelijke berichten op radio en tv en via internet begrijpen als onderwerp en context bekend zijn. Kan selectief luisteren om de benodigde informatie zoals openingstijden, adres, telefoonnummer te halen uit korte berichten op bijvoorbeeld een telefoonbeantwoorder.	Kan de hoofdpunten begrijpen van (nieuws) berichten, documentaires, reclameboodschappen en discussieprogramma's over vertrouwde onderwerpen. Kan films en tv-series geschikt voor zijn leeftijd volgen.	Kan de meeste gesproken teksten in radio- en televisieprogramma's en ander uitgezonden of opgenomen geluidsmateriaal begrijpen.	Kan alle gesproken tekst in radioprogramma's en films begrijpen.

Kenmerken van de taakuitvoering

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Begrijpen	Kan hoofdzaken uit de tekst halen. Kan via selectie belangrijke informatie uit de tekst halen en kan de manier van luisteren daar op afstemmen (bijvoorbeeld globaal, precies, selectief/gericht).	Kan de hoofdgedachte van de tekst weergeven. Kan onderscheid tussen hoofd- en bijzaken maken. Kan relaties tussen tekstdelen leggen. Kan informatie ordenen (bijvoorbeeld op basis van signaalwoorden) Voor een beter begrip. Kan wanneer nodig de Betekenis van onbekende woorden afleiden uit de vorm, woordsoort, samenstelling of context. Kan beeldspraak herkennen. Kan een relatie leggen tussen tekst en beeld.	Kan tekstsoorten onderscheiden en benoemen (verhalende, informatieve, instructieve en betogende). Kan onderscheid maken tussen meningen en feiten. Kan onderscheid maken tussen standpunt en argument.	Kan argumentatieschem a's herkennen. Kan objectieve en subjectieve argumenten onderscheiden. Kan details begrijpen en verbinden met de hoofdgedachte.
Interpreteren	Kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan. Kan relaties leggen tussen tekstuele informatie en eigen kennis en ervaringen.	Kan informatie en meningen interpreteren. Kan de bedoeling van de spreker(s) of het doel van de makers van een programma verwoorden.	Kan de tekst vergelijken met inhouden uit andere teksten en kan tekstdelen met elkaar vergelijken. Kan conclusies trekken naar aanleiding van een (deel van de) tekst. Kan conclusies trekken over intenties, opvattingen, gevoelens, stemming en toon van de spreker(s). Kan de bedoeling van de spreker(s) verwoorden als ook de verbale en non-verbale middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan onderscheid maken tussen drogreden en argument.	Kan impliciete attitudes en relaties tussen sprekers vaststellen. Kan persoonlijke waardeoordelen herkennen en als zodanig interpreteren.

	Niveau 1F	Niveau 2F	Niveau 3F	Niveau 4F
Evalueren	Kan een oordeel over een tekst(deel) of tv- of radioprogramma (of fragment ervan) verwoorden.	Kan een oordeel over de waarde van een tekst(deel) of tv- of radioprogramma (of fragment ervan) verwoorden voor zichzelf en kan dit oordeel toelichten.	Kan een oordeel geven over de waarde en de betrouwbaarheid van de gegeven informatie voor zichzelf en voor anderen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen.	Kan een tekst beoordelen op consistentie.
Samenvatten	Kan aantekeningen maken. Kan de informatie gestructureerd weergeven.	Kan een eenvoudige tekst beknopt samenvatten (voor zichzelf).	Kan een tekst samenvatten voor zichzelf en ook voor anderen.	Kan van de gesproken tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.

